LEGALITATEA ŞI TEMEINICIA HOTĂRÂRILOR JUDECĂTOREŞTI

Constantin CHIRA, Facultatea de Drept

By a judgment a first instance court rules upon the merits of a civil case. The judgment represents an act of application and accomplishment of law. Legal norms of material and procedural law are viable in so far as the court by applying them correctly in settling litigations maintains legal order. Thus, the judgment is a procedural act under law invested with enforcement power, comprising a mandatory order of state provenance which concerns the application of legal norms in a concrete legal report.

This issue is a current one because it is at the bottom of quality of justice, the judgment. The justice court will be always obliged to adhere to the law, which is to correctly apply the rules of law and not to violate procedural rules to issue legal and valid decisions.

Therefore, we believe that this issue will be the current one at all times, more so that the law is constantly changing, adapting to the new social realities which will still require a proper interpretation by the courts of law.

Hotărârea judecătorească reprezintă un act de aplicare şi realizare a dreptului. Normele juridice de ordin material şi cele de ordin procesual sunt viabile numai în măsura în care instanţa, prin aplicarea lor corectă la soluționarea litigiilor, menține ordinea de drept. Aşadar, hotărârea judecătorească este un act procesual investit de lege cu putere executorie, care conține o dispoziție autoritară de proveniență statală referitoare la aplicarea normelor de drept în cazul unui raport juridic concret.

În virtutea faptului că hotărârea judecătorească constituie forma de materializare a actului de înfăptuire a puterii judecătoreşti (ca atribut al puterii de stat, pe care instanțele de judecată o reprezintă şi o exercită), precum şi în virtutea solemnității pe care aceasta trebuie să o posede, față de hotărârea judecătorească se înaintează anumite condiții (caractere) care trebuie respectate sub sancțiunea nulității, şi anume: legalitatea şi temeinicia hotărârii judecătoreşti.

Legalitatea hotărârii, de regulă, se verifică după conținutul părții motivatorii a hotărârii judecătoreşti, în care sunt fixate calificarea juridică a raporturilor juridice examinate. Practica judiciară în pricinile civile confirmă faptul că legalitatea hotărârilor luate se datorează respectării stricte a normelor de drept material şi a normelor de drept procedural.

Pentru o mai bună înțelegere şi pentru o mai bună aplicare a conceptelor de legalitate şi temeinicie a hotărârii judecătoreşti este necesară delimitarea acestora.

O hotărâre este legală dacă este emisă în strictă conformitate cu normele de drept material aplicabile speței şi cu respectarea întocmai a normelor de drept procesual.

O hotărâre este calificată ca fiind una ilegală atunci când normele de drept material sunt încălcate sau aplicate eronat, şi anume în cazul în care instanţa judecătorească:

a) nu a aplicat legea care trebuia să fie aplicată;

b) a aplicat o lege care nu trebuia să fie aplicată;

c) a interpretat eronat legea;

d) a aplicat eronat analogia legii sau analogia dreptului.

Aplicarea eronată sau încălcarea normelor de drept procedural la judecarea pricinilor civile trebuie să ducă la casarea hotărârii adoptate. Încălcările de ordin procedural ale normelor de drept pot fi divizate în două grupe:

a) *Încălcări esenţiale ale normelor de drept procedural*. Aceste încălcări sunt expres prevăzute de lege, ducând necondiţionat la casarea hotărârii. Trebuie să se demonstreze doar existenţa lor fără a fi necesară dovedirea influenţei acestora asupra hotărârii atacate. Aceste încălcări se invocă din oficiu de către instanţa superioară (art.388 şi 432 alin.(3) CPC al Republicii Moldova).

b) *Alte încălcări ale normelor de drept procedural, decât cele din prima grupă, care au dus sau au putut duce la soluţionarea eronată a pricinii* (de exemplu, încălcarea procedurii de administrare a probelor care sunt puse la baza hotărârii; restrângerea dreptului la apărare a participanţilor la proces; nesoluţionarea unor cereri ale participanţilor la proces care sunt importante pentru soluţionarea justă a pricinii; neexplicarea pârâtului a consecinţelor recunoaşterii acţiunii etc.). Astfel, trebuie să se demonstreze că aceste încălcări au dus sau au putut duce la soluţionarea eronată a pricinii. O hotărâre legală în fond nu poate fi casată numai din motive formale (art.386 alin.(2) CPC al Republicii Moldova).

Conceptul de legalitate cuprinde partea juridică (de drept) a hotărârii, iar temeinicia hotărârii este o cerinţă care se referă la partea de fapt a cauzei (circumstanţele de fapt).

O hotărâre judecătorească se poate considera temeinică, dacă:

a) Circumstanţele importante pentru soluţionarea justă a pricinii sunt constatate şi elucidate pe deplin;

b) Circumstanţele pricinii sunt dovedite cu probe veridice şi suficiente;

c) Concluziile instanţei expuse în hotărâre corespund circumstanţelor pricinii.

Obligaţia motivării se impune spre a arăta că judecătorii au examinat fiecare pretenţie sau obiecţie pe care au făcut-o părţile şi, totodată, spre a se da posibilitate instanţelor superioare să controleze dacă judecata s-a făcut cu respectarea formelor legale. Tocmai de aceea motivarea este un element esenţial al unei hotărâri judecătoreşti, iar lipsa acesteia atrage casarea ei.

Excepţiile de nemotivare emise de judecătorii sunt prevăzute expres de legislaţia procesual civilă. Astfel, instanţa de judecată va întocmi hotărârea integrală dacă:

a) participanții la proces, în termen de 30 de zile de la pronunțarea dispozitivului hotărârii, solicită în mod expres acest lucru. Termenul de 30 de zile este un termen de decădere;

b) participanții la proces, în termen de 30 de zile de la pronunțarea dispozitivului hotărârii, depun cerere de apel;

c) hotărârea judecătorească urmează să fie recunoscută şi executată pe teritoriul altui stat.

În virtutea concluziilor de mai sus şi în scopul perfecționării legislației procesual civile, se fac următoarele **recomandări**.

Prima recomandare, pe care dorim să o abordăm, este una de ordin terminologic. Redactarea temeiurilor recursului, din punctul de vedere al exactității terminologice, nu este, în opinia noastră, reuşită şi necesită unele modificări. Astfel, pentru descrierea temeiurilor recursului ar putea fi folosită formula „aplicarea eronată a normelor de drept material ori a normelor de drept procedural sau încălcarea esențială a normelor de drept procedural". Însă, această formulare corectă din punct de vedere terminologic nu întruneşte condiția accesibilității şi clarității ce se înaintează față de textul actului legislativ. De aceea, în CPC al Republicii Moldova ar putea fi utilizată următoarea formulare a temeiurilor de declarare a recursului împotriva deciziilor instanței de apel: *„aplicarea eronată a normelor de drept material sau încălcarea esențială a normelor de drept procedural"*.

Hotărârile emise cu încălcarea art.265 şi art.267 CPC al Republicii Moldova vor fi unele ilegale şi vor fi casate şi aceste temeiuri de ilegalitate vor putea fi invocate doar de către instanța de control din oficiu. Acest fapt rezultă din analiza art.445 alin.(1) lit.d): „Împuternicirile şi actele de dispoziție ale instanței".

Astfel, venim cu propunerea ca art.432 alin.(3) al CPC al Republicii Moldova să fie completat cu o literă nouă, şi anume: pricina a fost judecată în fond cu adoptarea hotărârii (dispoziției), deşi sunt temeiuri pentru încetarea procesului (art.265) sau scoaterea cererii de pe rol (art.267).